

**PARTICULARITĂȚI ALE POLITICII IMPERIALE RUSE ÎN BASARABIA  
ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA  
(Privire generală)**

**Valentin TOMULEȚ,**  
Departamentul Istoria Românilor,  
Universală și Arheologie, Facultatea de Istorie și Filosofie, USM

**Abstract.** *In this article the author ascertains that Tsarism promoted in Bessarabia a colonial policy of rusification and denationalization by imposing Russian national and spiritual values, foreign to the detriment of the native ones, while the lack of state unity and national independence, political domination and economic exploitation, creating of cosmopolitan social states directly influenced this process.*

**Keywords:** *Bessarabia, Russian Empire, imperial policy, rusification, denationalization, colony.*

Pentru a înțelege schimbările ce au intervenit în urma stabilirii regimului de dominație, să constatăm, la început, starea românității basarabene până la anexarea din 1812 la Imperiul Rus.

În ajunul anexării la Rusia, regiunea dintre Prut și Nistru era parte integrantă a Principatului Moldovei și prezenta: un sistem economic (prin care subînțelegem un ansamblu al structurilor de producere, distribuție și consum al bunurilor și serviciilor) și social (prin care subînțelegem un ansamblu al comportamentelor sociale interdependente) constituit în decursul secolelor pe baza bogățiilor naturale ale țării, raionării economice, comerțului sau schimbului de valori materiale stabilite în cadrul aceluiași teritoriu sau între statele românești; un sistem de relații spirituale, sufletești, duhovnicești și de rudenie statornicite în acest spațiu de mii de ani; un sistem de relații legate de tradiție, cultură, învățământ și educație specifice anume acestui, și nu altui, neam; un sistem de raporturi juridice, axate pe sfera administrației de stat și pe relațiile dintre diferite stări sociale, încetățenite de sute de ani, în temeiul legilor nescrise (obiceiul pământului) sau scrise; un sistem religios format pe fundalul ideologiei ortodoxismului, bazat pe o organizare unitară a bisericii românești; un sistem de securitate format în decursul secolelor și bazat atât pe organizarea apărării integrității teritoriale, cât și pe sistemul de fortificații ridicat pe frontiera naturală a Nistrului etc.

Toate acestea au fost distruse, parțial sau cu desăvârșire, odată cu anexarea în 1812 a Basarabiei la Imperiul Rus.

În afară de aceste trăsături, trebuie să ținem cont și de faptul că la începutul secolului al XIX-lea Țările Române au fost cuprinse de mari transformări sociale, care s-au materializat în epoca regulamentară, ce acoperă intervalul de timp între introducerea Regulamentelor organice (1 iulie 1831, în Țara Românească și 1 ianuarie 1832, în Moldova) și Convenția de la Paris (7/19 august 1858), care au făcut posibile transformările de ordin instituțional, administrativ, financiar, cultural și social, dar și marile reforme de după 1859, din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, secundate de dezvoltările similare din epoca ulterioară<sup>1</sup>. După cum constata cercetătorul român Neagu Djuvara, dacă la început „călătorii occidentali veniți în Țările Române descopereau, cu uimire și adesea cu oroare, mentalitățile și moravurile unor domnitori sau boieri înveșmântați după o ciudată modă orientală, primitivismul țăranilor – amintesc de viața mizeră și splendoarea unei vechi tradiții –, drama țăranilor robi [...] Spre 1800, într-o nouă conjunctură politică, se vor produce mutații importante. Moda și mentalitățile se schimbă; boierimea, ca și burghezia, care începe să-și facă simțită prezența, adoptă de-a lungul unei generații, cu frenezie, îmbrăcămintea și ideile Occidentului”<sup>2</sup>. Țările Române au fost atrase în procesul de modernizare și europenizare, generat încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin care subînțelegem totalitatea transformărilor sociale, politice și culturale apărute în societate, ce presupun o serie întreagă de trăsături: industrializare, urbanizare, raționalizare, birocratizare, ascensiunea capitalismului, individualism etc., reprezentând, de fapt, procesul prin care o societate se schimbă, se înnoiește, ia noi forme, devine modernă.

Anexarea în 1812 a teritoriului dintre Prut și Nistru s-a produs în momentul când și în Imperiul Rus avea loc un proces rapid, deși anevoios, de dezvoltare a relațiilor capitaliste, cu prezența în sistemul

<sup>1</sup>Modernizare socială și instituțională în Principatele Române, 1831-1859. Coordonatori Venera Achim și Viorel Achim, București, 2016, p. 7.

<sup>2</sup>Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, București, 1995, supracopertă, coperta nr. 2.

social, până la reforma agrară din 19 februarie 1861, a relațiilor iobăgiste, care frâneau procesul de modernizare și europenizare a țării.

La începutul secolului al XIX-lea, în viața politică a Imperiului Rus se maturizează două tendințe de bază, care își au rădăcinile încă în secolul al XVIII-lea. Reformele realizate în timpul domniei lui Petru cel Mare, „absolutismul luminat” al Ecaterinei a II-a, încercările de modernizare a țării în timpul domniei lui Alexandru I au demonstrat că autocrația se pronunța ca adept activ al emancipării Rusiei. Procesele de ordin obiectiv din viața economică și socială, legate de geneza și evoluția relațiilor capitaliste și afirmarea burgheziei ca stare socială, au ridicat pe arena politică, la începutul secolului, largi forțe sociale interesate în modernizarea țării. Procesele care aveau loc în guberniile interne ruse s-au reflectat cu o anumită intensitate și la periferiile naționale, inclusiv în Basarabia. Dar aceste procese de modernizare și europenizare au luat în Basarabia forme coloniale, fapt ce a influențat direct specificul dezvoltării provinciei în secolul al XIX-lea.

Încorporarea forțată a Basarabiei în sistemul economic și politic al Imperiului Rus, prin suprimarea cordonului vamal de la Nistru începând cu 1831 (iar din 5 februarie 1846, și a celui sanitar)<sup>1</sup>, a marcat schimbări cardinale de ordin economic și politic atât pentru Principatul Moldovei, care a pierdut cele mai mănoase pământuri, cât și pentru teritoriul dintre Prut și Nistru. Țarismul a întreprins măsuri concrete și efective pentru a reorienta Basarabia de la piețele tradiționale europene spre piața internă rusă, adoptând legi și acordând privilegiile anumitor categorii sociale, de care vor beneficia în special alogeni<sup>2</sup>: rușii, ucrainenii, bulgarii, găgăuzii, grecii, armenii, evreii, germanii, polonezii etc., în care țarismul își punea mari speranțe.

Pentru o anumită perioadă de timp, până în 1828, țarismul acordă Basarabiei statutul de autonomie, limitată și provizorie, în componența Imperiului Rus. Tot atunci sunt luate măsuri concrete în vederea studierii resurselor economice și umane ale Basarabiei, sunt trimiși funcționari și sunt date dispoziții administrației militare și civile întru a studia frontiera de apus – la Prut și Dunăre – în vederea instituirii unui cordon sanitaro-vamal, ce nu doar ar apăra teritoriul nou-anexat de pătrunderea molimei și ar stopa exodul populației în Moldova de peste Prut, dar care l-ar pregăti, în ce privește instituțiile vamale și de carantină, pentru o administrare economică eficientă și o includere cât mai grabnică și sigură a regiunii în sistemul pieței interne ruse<sup>3</sup>. Acești funcționari aveau obligația de a studia pe teren specificul administrării teritoriului, instituțiile sociale, fiscale, administrative etc. În același rând, ei urmau să ia cunoștință nu doar de specificul dezvoltării economice, de condițiile în care poate fi desfășurat comerțul, de cererea și oferta pe piața internă rusă și cea basarabeană, dar și să analizeze particularitățile comerțului, formate în baza particularităților deja stabilite în comerțul Moldovei la sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, particularități păstrate de țarism pentru o anumită perioadă și în Basarabia din considerente de ordin atât economic, cât și politic. Totodată, erau analizate schimbările care au intervenit în cadrul categoriilor sociale, modalitatea de impozitare a populației moștenită de la Principatul Moldovei, pentru a putea fi operate schimbări în sistemul fiscal conform fiscalității imperiale etc. S-au luat măsuri concrete în vederea evaluării numărului populației și a resurselor de care dispunea provincia nou-anexată, pentru a le putea folosi ulterior în scopul cantonării și asigurării armatei ruse de ocupație cu produse alimentare și furaje în cantonamente și în eventualele confruntări cu Imperiul Otoman etc.

Regiunea este subordonată deplin unui sistem birocratic și legislativ complet străin – celui rusesc. Intervin treptat schimbări în sistemul de proprietate. Stările sociale tradiționale autohtone sunt dispersate prin infiltrarea în rândurile lor a elementului alogen cosmopolit: a rușilor, ucrainenilor, bulgarilor, găgăuzilor, evreilor, armenilor, grecilor, germanilor, elvețienilor etc. Locuitorii sunt supuși unui sistem de dublă exploatare – de către administrația imperială, ce prezenta o instituție străină, greu de conceput pentru mulți autohtoni, și de către persoane fizice, de multe ori provenite nu din rândul boierilor moldoveni, ci din rândul străinilor care au primit, au cumpărat sau au obținut în urma căsătoriilor proprietăți funciare, la care se adaugă tot felul de abuzuri și violențe atât din partea autohtonilor, cât și din partea străinilor, în special a armatei ruse cantonate în provincie. Jurnalistul, prozatorul și publicistul

<sup>1</sup>Полное собрание законов Российской империи (ПСЗРИ). Собр. II, т. XXI, 1846, № 19693, СПб., 1847, с. 215.

<sup>2</sup>Alogen – persoană de o altă etnie decât cea rusească (sau, în cazul Basarabiei, decât cea românească). În secolul al XIX-lea acest termen era o expresie a ideologiei șovine velicoruse: persoane ce reprezentau unul dintre popoarele mici – minoritatea națională din fostul Imperiu Rus. Cu noțiunea de alogeni (инородцы) izvoarele din secolul al XIX-lea (1853) din Basarabia îi identifică pe greci, bulgari, germani, polonezi, armeni, țigani, francezi, italieni etc. (Arhiva Națională a Republicii Moldova / ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5776, f. 172-172 verso). În izvoarele de arhivă etnicii ruși nu figurează în categoria alogenilor din Basarabia, aceștia fiind considerați națiune titulară.

<sup>3</sup>ANRM, F. 2, inv. 1, d. 61, f. 52-58 verso; F. 17, inv. 1, d. 5, f. 85-97 verso.

Pavel Crușevanu (1860-1909), bun cunoscător al situației din Basarabia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, scria în această privință: „[...] și a început un război/o luptă lentă, fără vărsare de sânge, luptă neobservabilă și nesensibilă, dar neîntreruptă de zi cu zi [...] Cuceritorii înaintau lent, pas cu pas, ei începeau cu nimic [...], dar treptat, la toate punctele îi băteau pe basarabeni, alungându-i din cuiburile lor, unde ei s-au născut, au crescut, unde au trăit din generație în generație, unde își alegeau și aranjau fiecare colțișor, fiecare bucățică de pământ [...] Unde nu te uiți, practic în fiecare loc, victorios s-a instalat străinul-cuceritorul [...]”<sup>1</sup>. Cuvinte care vor găsi reflectare în procesele demografice care vor avea loc în Basarabia pe parcursul secolului al XIX-lea.

Regimul de dominație țarist a afectat în primul rând boierimea, care, pentru a-și păstra drepturile și privilegiile, a fost nevoită să se strâmtoreze, cedând loc alogenilor, să învețe limba rusă, să-și facă studiile în instituțiile de învățământ din Rusia, să accepte funcții în instituțiile ținutale și regionale și, prin aceasta, să participe la promovarea politicii coloniale a Imperiului în regiune, ceea ce, din punct de vedere mental-afectiv, a influențat negativ asupra spiritului național. Procesul respectiv este elucidat de basarabeanul Dumitru C. Moruzi: „Într-o țară unde cuceritorul silea pe frunțașii neamurilor cucerite a sluji pe stat, sub amenințarea de a-și pierde drepturile câștigate din vremuri și deschidea calea cinstei și a măririi tuturor acelora care primeau să slujească pe țar, ori din ce stare socială ar fi ieșit, acolo unde o asemenea întocmire, care ar părea frumoasă și îngăduitoare, nu avea alt scop decât a îndepărta de la locurile lor de obârșie pe toți acei care ar fi putut să aibă vreo înrâurire asupra celor de un neam cu dânșii, iar împrăștiindu-i pe toată întinderea uriașei stăpâniri rusești, să-i aducă cu încetul la uitarea limbii și a moravurilor [...]”<sup>2</sup>. „O mișcare se produse atunci în *dvoreanstva* basarabeană, scrie Moruzi, mișcare spre rusificare, dar adusă și aceea nu de dragoste, ci din interes și râvnă”<sup>3</sup>. Moruzi încearcă să găsească o explicație acestui proces. El scrie că, pentru a deține funcții în instituțiile provinciei, „trebuia cultura rusească, trebuia să lucrezi cu guvernul în ideile guvernului, la stârpirea limbii și a obiceiurilor strămoșești, la rusificarea neamului tău”<sup>4</sup>. Și aceasta nu din dragostea nobilimii basarabene față de ruși și dominația rusească. Moruzi scrie că dacă nobilii „și-au trimis copiii prin școlile rusești, dacă au lucrat ei înșiși la deznaționalizarea neamului lor, a fost [...] pentru a nu-și pierde prerogativa de nobil, care singură îi putea sustrage pe dânșii de la pedeapsa corporală, iar pe fiii lor de a fi bătuți și ghionțiți de caporalii, sergenții și ofițerii din armata imperială”<sup>5</sup>. Și apoi „cine le garanta că rușii, care-și mutase[ră] hotarele astăzi de la Nistru la Prut, nu le vor muta mâine de la Prut la Siret, iar poimâine pe culmile Carpaților? Cine le garanta că odată ce rusul a putut ajunge la Prut, nu va ajunge și neamțul în hotar cu dânșii? Și apoi chiar în țară nu venea și câte o bejenie înaintea turcilor?”. „Decât slugă neamțului papistaș ori raiaua păgânului, mai bine robul rusului de o lege cu noi”, nu o dată a auzit Moruzi în copilărie această teorie de o parte și de alta a Prutului<sup>6</sup>.

Și nu doar aceasta. Dumitru C. Moruzi scrie că „dvoreanul basarabean de astăzi face paradă de patriotism rusesc. Când vorbește cu țăranul limba strămoșească, se silește și el a-și da accentul de hohol, cu dragă inimă și-ar schimba și numele, dar nu o poate face deoarece e înscris în cartea de aur. [...] când e strâns cu ușa și nu poate face altfel, convine că e rus *de origine moldovenească*. Dacă cumva mama lui a fost rusoaică și de familie mare, apoi cere autorizație de a mai adăuga și numele ei de familie. Astfel, avem Cneaz-Cantacuzino-Graf-Speranski, Râșcan-Dorojinski etc., etc.”<sup>7</sup>.

În pofida acestui fapt, unii cercetători văd în nobilimea basarabeană „un stâlp al rezistenței și continuității identitare românești în teritoriul ocupat de ruși”<sup>8</sup>.

În această perioadă țarismul a păstrat vechile denumiri ale instituțiilor și ale funcționarilor (*ținut, ispravnic, ocol, ocolaș, adunarea satului, vornic, bătrân* etc.) și atribuțiile acestora. Provincia era împărțită în *ținuturi*. În fruntea ținuturilor se numeau *ispravnici*, care, pe lângă funcțiile de bază,

<sup>1</sup>Павел Крушев, *Дойна*. În: Так говорил Бука. Эскизы, рассказы и сказки Буки. Приложение № 30 к газете «Бессарабец», 1 февраля, 1897, 1901 гг., с. 65. Аруд И. Ижболдина, «Живая старина» в произведениях русских литераторов Бессарабии XIX в., Кишинев, 2012, с. 116.

<sup>2</sup>Dumitru C. Moruzi, *Rușii și românii*. În: Scrieri. Ediție în două volume. Vol. II, Chișinău, 2014, p. 364-365.

<sup>3</sup>*Ibidem*, p. 444.

<sup>4</sup>*Ibidem*.

<sup>5</sup>*Ibidem*, p. 442.

<sup>6</sup>*Ibidem*.

<sup>7</sup>*Ibidem*, p. 444-445.

<sup>8</sup>Ion C. Popa, *Țărănimea și biserica – piloni ai apărării identității românești în Basarabia*. În: Limba română. Revistă de știință și cultură, nr. 5-6 (203-204), 2012, p. 92.

desemnau în funcții conducătorii unităților teritoriale mai mici. Ținuturile erau împărțite în *ocoale*, ce cuprindeau un anumit număr de *sate*. În fruntea ocoalelor erau aleși *ocolași*. Satele erau administrate de *vornici* și *adunarea satului*.

În această perioadă se observă tentativa de a boicota utilizarea limbii române în instituțiile civile și judiciare din Basarabia, contrar prevederilor legale, tentativă întreprinsă, de cele mai dese ori, de funcționarii isprăvnicilor (de regulă de etnie rusă). Aceștia s-au completat treptat din rândurile rușilor, ucrainenilor etc., care nu cunoșteau și nu doreau să învețe limba populației autohtone. Pe parcurs, inițiativa de a înlătura limba română din instituțiile regionale și ținutale a parvenit chiar din partea funcționarilor Guvernului Regional. Aceasta dovedește o dată în plus că țarismul, deși a acordat pentru o anumită perioadă de timp Basarabiei unele particularități în sistemul administrativ, a dus o politică consecventă de includere a teritoriului nou-anexat în sistemul economic și politic imperial, o parte componentă a căreia era politica de deznaționalizare și rusificare.

Intervin schimbări esențiale și în domeniul bisericii. La 21 august 1813, uzurpând drepturile canonice ale Mitropoliei Moldovei, oficialitățile de la Sankt Petersburg înființează în regiunea anexată Eparhia Chișinăului și Hotinului<sup>1</sup>, divizând, în așa fel, Principatul Moldovei nu doar din punct de vedere politic, dar și ecleziastic.

Pentru a-și consolida dominația în Basarabia, țarismul a folosit metodele și practicile deja cunoscute de dezlocuire a națiunii titulare și de purificare etnică, folosite pe larg la periferiile naționale ale Imperiului Rus: schimbarea structurii demografice prin colonizarea pământurilor cu neamuri străine – ruși, ucrainenii, bulgari, găgăuzi, germani, greci, armeni, evrei, elvețieni, polonezi etc. și transferarea populației românești în guberniile ruse<sup>2</sup>; asimilarea – politică ce urmărește contopirea unor comunități etnice, diferite prin origine etnică, limbă, religie etc., în masa populației majoritare, prin măsuri de impunere și de integrare în structurile instituționale ale societății, fiind astfel expresia unei politici de deznaționalizare; deznaționalizarea – rusificare prin învățământ, administrație de stat, politica dispersării populației autohtone; înstrăinarea valorilor spirituale ale neamului și pregătirea unei elite cosmopolite, bazată pe alt sistem de valori decât cel românesc etc.<sup>3</sup>; anularea autonomiei, limitate și provizorii, a Basarabiei (1828), a legilor și a obiceiului pământului; transformarea Basarabiei într-o gubernie rusă (1873), introducerea legislației ruse și a limbii ruse în administrație, școală și biserică; anularea drepturilor și libertăților naționale și interzicerea utilizării limbii române și a limbilor altor grupuri etnice în toate domeniile vieții sociale, politice și spirituale; denaturarea numelor de familie, de localități, de străzi, prin lipsirea românilor basarabeni de propriile valori spirituale și impunerea valorilor spirituale ruse<sup>4</sup>.

La începutul secolului al XIX-lea, Rusia, pentru prima oară în istoria cuceririlor teritoriale pe direcția sud-vestică, anexează o regiune ce nu-i aparținea și la care nu avea niciun drept, cu populație nerusă. Pentru a justifica acest act ilegal și abuziv, istoriografia rusă a expus diferite „concepții” și „teorii”. Aceste „concepții” și „teorii”, preluate ulterior de istoriografia sovietică moldovenească, privind intenția nobilă de „eliberare a populației ortodoxe de sub jugul odios otoman” sunt false și vulnerabile și nu rezistă niciunei critici în cazul românilor basarabeni, întrucât acestora nu le-a fost acordată libertatea promisă, iar populația s-a pomenit sub o altă dominație politică, exercitată de o putere de aceeași credință creștin-ortodoxă. Pentru justificarea acestui rapt teritorial, istoriografia rusă și cea sovietică au căutat să prezinte argumente, cât de cât plauzibile, care pe parcurs s-au dovedit a fi adevărate falsuri. Din multitudinea de „concepții” și „teorii” inventate de istoricii ruși, cel mai „exotic” pare a fi cel expus de istoricul P. Batiușkov, care afirma: „[...] Moldova de la Est de Prut, teritoriu care altădată a fost unul rusesc, ulterior încorporat de către Valahia și Moldova și cucerită de la acestea de către turci, în cele din urmă a revenit iarăși Rusiei și, chiar dacă a conservat puțină populație rusească, în schimb, în timpul numeroaselor războaie pentru aceste teritorii, ele au fost, la modul direct, stropite cu sângele celor mai buni fii ai Rusiei și, în felul acesta, sunt pregătite pentru încetățenirea rusească și pentru instruirea

<sup>1</sup>ПСЗРИ. Собр. I, т. XXXII, 1813, СПб., 1830, № 25441 «а», с. 613-619.

<sup>2</sup>În perioada războiului ruso-turc din 1806-1812 administrația imperială rusă intenționa să strămute o parte din populația Principatelor Române în Rusia și s-o impună să primească cetățenia rusă (AIMSR, F. 14209, inv. 5/165, d. 19, cert. 57 / Дело о приготовлении к переселению в Россию жителей Молдавии, Валахии и Бессарабии и ко вступлению в русское подданство с 15 октября 1807 г., f. 2-3 verso, 4, 5-7 verso, 8, 10, 13-13 verso, 14, 14, 17-18 verso, 19-19 verso, 20).

<sup>3</sup>Valentin Tomuleț, *Influența regimului de dominație țarist asupra genezei și evoluției burgheziei comerciale din Basarabia (1812-1868)*. În: In memoriam professoris Mihail Muntean. Studii de istorie modernă, Chișinău, 2003, p. 157-158.

<sup>4</sup>*Dicționar de Istoria Românilor*, Chișinău, 2005, p. 245.



rusească<sup>1</sup>. În realitate, rușii nu sunt atestați în Basarabia decât episodic nici chiar de primul recensământ al populației din anul 1817 (chiar și în ținutul Hotin, care a fost afectat cel mai mult de acest flagel).

Dezmembrarea Principatului Moldovei prin amputarea ținuturilor sale de la est de Prut a constituit o mare pierdere. În urma anexării teritoriilor dintre Prut și Nistru s-a diminuat în mod esențial potențialul economic al Principatului, întrucât teritoriile înstrăinate alcătuiau grânarul țării. În această ordine de idei, în textul unei anaforale publicate de Teodor Codresco, întocmai de pe copia autentică, aflată într-un registru vechi, de pe timpul domniei lui Scarlat Callimachi-Vodă (1812-1819), se menționa: „[...] iar într-un chip, toată partea aceea socotindu-să până în Prut, poate fi mai mult decât jumătate de țară, într-un cuvânt tot câmpul și inima țării. Vorbind însă numai pentru cele ce s-au deslipit din trupul Moldaviei, să se știe că întâiu pentru zahere<sup>2</sup>, când se da din pământul acesta, una sută mii stambol-chile<sup>3</sup> grâu arnăut și una sută mii stambol-chile grâu cârnău, pentru tertipaturile Constantinopolului, se scotea din ținuturile cele deslăpitate acum până în Prut, 120000 – stambol-chile, și numai 80000 din ținuturile acele care au mai rămas în stăpânirea întrupărei de astăzi a Moldovii. Fiindcă n-au ramas alte ținuturi cu plugari, decât numai ținutul Galațului, care este Covurluiu, și al doile Fălciu, iar apoi o parte din ținuturile Tecuciului, Tutova și Putna, câte un ocol sau câteva sate. Drept aceea, la o înbelșugare de abie se poate scoate, din aceste două-trei ținuturi mici, un unchiu de zahere, grâu cârnău și arnăut; iar într-un neînbelșugare, este îndoială de se vor pute îndestula și însuși orașul Iașii și celelalte. Pentru că și câmpul, și plugarii s-au deslăpiti, și partea rămasă, care este Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Vaslui, Cârlișău, Botoșanii, Hârlăul, Dorohoi și Herța, bez cele ce s-au zis mai sus, aceste ținuturi de mult abia pentru hrana lor sămăna popușoi sau altfelui de pâine proastă, iar nu grâu și orz, care este pentru îndestularea cabanului împărătesc<sup>4</sup>.”

Nici Basarabia anexată nu a prosperat sub aspect economic pe durata celor 106 ani de ocupație rusă, ea fiind una dintre cele mai sărace regiuni (gubernii) din Imperiu, cu o infrastructură economică inferioară față de guberniile limitrofe. Cea mai gravă consecință a actului de la 1812 a constituit-o însă înstrăinarea, pentru o perioadă îndelungată, a românilor basarabeni de neamul românesc, cu toate consecințele dezastruoase, cea mai dureroasă fiind conservarea unei stări de subdezvoltare a populației majoritare ca urmare a lipsei desăvârșite a instruirii în limba maternă<sup>5</sup>.

La momentul anexării, populația nici n-a reușit să conștientizeze că teritoriul dat a fost anexat de un alt stat, pentru că, în viziunea ei, nu puteau „creștinii să ocupe pe alți creștini”, iar staționarea armatei ruse în regiune părea deja o normalitate după atâtea războaie ruso-austro-turce. În realitate, tratatul semnat la București între cele două imperii nu se mai putea desface și Prutul avea să rămână „râul blestemat și despărțitor de neam”. În zadar, locuitorii acestui spațiu și-au căutat consolarea în afinitatea ortodoxă, mărinimia („sufletul larg”) și spiritualitatea rusă, propagate în comunicatele oficiale, care s-au dovedit a fi niște minciuni, căci, așa cum susținea A. Besançon, „tehnica minciunii e la fel de veche ca Rusia”<sup>6</sup>. Astfel, spațiul tradițional al românilor dintre Prut și Nistru devenea marcat de prezențe și experiențe noi, iar limitele spațiilor geografice imaginate erau fracturate de regimul de dominație țarist instaurat, de numeroasele războaie ruso-turce desfășurate pe parcursul secolului al XIX-lea. Dar peste puțin timp situația se schimbă. Oamenii simpli – țărani, târgoveți, orășeni – au început să înțeleagă că au fost rupți din trupul țării-mame.

<sup>1</sup>П.Н. Батюшков, *Бессарабия. Историческое описание*, СПб., 1892, с. 134.

<sup>2</sup>*Zaherea* – ansamblul mijloacelor de aprovizionare necesare unei oștiri otomane în campanie. Pentru campaniile turcilor în vestul și estul Europei, *zaherea* era îndeobște furnizată de Țările Române și consta în cereale (mai ales orz și grâu), făină, unt și vite de tăiere (cu excepția porcilor, a căror carne este proscrisă de Coran). Derivând din obligațiile militare și economice asumate de Țările Române în cadrul suzeranității otomane, *zaherea* constituia sfera de aplicare a cvasimonopolului otoman în domeniul economic, întrucât produsele alimentare și chereșteaua acestor țări trebuiau livrate, la prețuri fixe și inferioare celor reale, administrației, armatelor otomane sau garnizoanelor cetăților din serhatari (*Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, Coordonatori Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, București, 1988, p. 517).

<sup>3</sup>*Stambol* – monedă de aur (galben, ducat) emisă la Istanbul, care a circulat în cele trei țări românești, din secolul al XVIII-lea până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu o valoare relativ stabilă de 8 lei (piaștri) (*Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, p. 452).

<sup>4</sup>*Uricariul cuprinzător de: hrisoave, anaforale, tratate și alte acte de ale Moldo-Valahiei, de la suta XIV până și din acea a XIX*. Sub redacțiunea lui Teodor Codresco. Partea a patra, Iașii. Tipografia Buciumului român, 1857, p. 346-347.

<sup>5</sup>Ion Varta, *Tentative de justificare a anexării Basarabiei la Imperiul Rus în 1812 și consecințele acestui act nefast*, postat 17 martie 2012, <http://www.timpul.md/articol/tentative-de-justificare-a-anexarii-basarabiei-la-imperiul-rus-in-1812--si-consecintele-acestui-act-nefast--32277.html>.

<sup>6</sup>Alain Besançon, *Sfânta Rusie*, traducere din franceză Vlad Russo, București, 2013, p. 13.

Cronicarul Manolachi Drăghici (1801-1887), în lucrarea dedicată istoriei Moldovei timp de 500 de ani, redă sugestiv momentul dramatic al rășluirii vechiului teritoriu românesc. „Ceasurile acelea, scrie Drăghici, au fost de plângeri, un timp neuitat, pentru că poporul cu cârdul, ca turmele de oi, încinsese toată marginea Prutului de la un capăt la altul, mergând și revenind de prin sate și de prin târguri săptămâni încheiate, cu luare de ziuă bună de la părinți, de la frați și de la rudeni, cu care crescuse și viețuise dimpreună până în vremea aceea când se despărțeau unii de alții pentru totdeauna”<sup>1</sup>.

Prin urmare, poziția periferică a Basarabiei în sistemul economic și politic al Imperiului Rus a determinat în mare parte atitudinea vădit discriminatorie față de această provincie a autorităților centrale, care au limitat drepturile și posibilitățile autohtonilor, în fond ale moldovenilor. Ca rezultat, lipsa de unitate statală și independență națională, dominația politică și exploatarea economică, crearea unor stări sociale cosmopolite<sup>2</sup> de către Imperiul Rus au influențat direct acest proces. Țarismul a promovat în Basarabia o politică de rusificare și deznaționalizare prin impunerea valorilor naționale și spirituale ruse, străine, în detrimentul celor autohtone.

---

<sup>1</sup>Manolache Drăghici, *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani. Până în zilele noastre*, Iași, 1857, p. 94.

<sup>2</sup>Scriitorul și publicistul Dumitru C. Moruzi scrie că *cosmopolitismul* îl aduce pe om să se lepede de credință, de neam și de limbă, îi răpește odoarele sale cele mai duiosase, comorile speranței și mângâierii, moravurile și vatra, locul de naștere și mormintele scumpe, duiosia limbii și mândria neamului (Dumitru C. Moruzi, *Rușii și românii*. În: Scrieri. Ediție în două volume. Vol. II, Chișinău, 2014, p. 375).